Pohjois – Savon hyvinvointialue

HE 78 / 2024 vp

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta

Lausuntopyyntö

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hyvinvointialueesta annettua lakia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia. Hyvinvointialueesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi ennakollista talouden ohjauksen menettelyä koskeva sääntely. Menettely olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa hyvinvointialueen talouden tila olisi vaarantumassa merkittävällä tavalla. Neuvottelumenettely olisi harkinnanvarainen ja voitaisiin käynnistää laissa säädettyjen taloutta kuvaavien tunnuslukujen tai talousarvion- ja suunnitelman sisältöä ja toteutumista koskevien kriteerien perusteella. Ennakollinen talouden ohjauksen menettely on hyvinvointialueen ja valtiovarainministeriön neuvottelumenettely, jonka tavoitteena on ehkäistä hyvinvointialueen talouden tilan vaarantumista. Menettelyn yhteydessä voitaisiin neuvottelussa muodostettavan tilannekuvan perusteella antaa hyvinvointialueelle talouden tervehdyttämistä ja palvelujen järjestämisen turvaamista koskevia suosituksia. Menettelyyn osallistuisivat sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö, ja suosituksissa sovitettaisiin yhteen eri ministeriöiden näkemykset hyvinvointialueen tilanteeseen. Ehdotettua sääntelyä sovellettaisiin myös HUS-yhtymään ja Helsingin kaupungin eriytettäviin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin.

Lisäksi muutoksia tehtäisiin hyvinvointialueen arviointimenettelyä koskeviin sekä eräisiin muihin hyvinvointialueesta annetun lain säännöksiin. Esityksen mukaan valtiovarainministeriö voisi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos hyvinvointialueelle on myönnetty yhden kerran hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta. Arviointiryhmän tehtäviin ja hyvinvointialueen toimenpiteiden toteutumisesta koskevaan raportointiin ehdotetaan eräitä lisäyksiä. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Lausunnonantajan lausunto

1. Ennakollisen talouden ohjauksen menettely

Ennakollisen ohjauksen tavoite on kannatettava, yhteistä tilannekuvaa hyvinvointialueiden ja ministeriöiden välillä tarvitaan. Oleellista on, että ennakollisen ohjauksen tarvetta arvioidaan eri ministeriöiden yhteistyönä. Kannatettava on myös ennakollisen ohjausmenettelyn tavoite ehkäistä hyvinvointialueiden joutumista tilanteeseen, jossa hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistäminen tai lisärahoitus osoittautuisivat välttämättömiksi. Menettelyn tulee kuitenkin kunnioittaa alueiden itsehallintoa.

Esitetty ennakollinen ohjausmenettely ei kuitenkaan ratkaise hyvinvointialueiden talouden perusongelmaa eli rahoituksen ja hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön mukaisten velvoitteiden epätasapainoa. Esitetyn muutoksen vaikutusten arvioinnissa todetaan, että muutoksen merkittävin vaikutus olisi mahdollisuudella ennakoida talouden vaikeuksia aiemmin, jolloin niihin on helpompi reagoida korjaavin toimenpitein. Alueiden talouden tilanteen ensisijainen ongelma ei ole se, ettei alueilla tunnistettaisi tai osattaisi ennakoida talouden vaikeuksia.

Hyvinvointialueiden heikon rahoitustilanteen vuoksi sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen valmistelun yhteydessä poikkeukselliseksi tarkoitettu lisälainanottovaltuusmenettely on muodostumassa säännöllisesti toistuvasti menettelyksi. Sama tilanne on ennakoitavissa nyt esitetyn ennakollisen ohjausmenettelyn osalta.

2. Arviointimenettely

Arviointimenettelyn ehtojen kiristäminen lisärahoituksen osalta on perustelua, jolloin kriteeristö on yhdenmukainen lisälainanottovaltuuden kanssa.

Sen sijaan hyvinvointialuelain 115 §:n 2 momenttiin sisältyvää määräaikaa hyvinvointialueen alijäämän kattamiselle tulisi muuttaa siten, että vuoden 2023 alijäämänkattamisvelvollisuus ei päättyisi vuonna 2026. Hyvinvointialueet eivät pysty kattamaan alijäämiä vuoteen 2026 mennessä. Tämä johtuu esimerkiksi valtakunnallisesta palkkaratkaisusta, inflaatiosta sekä korkotason noususta. Hyvinvointialueet sopeuttavat toimintaansa tehokkaasti, mutta talouden haaste on liian suuri.

3. Lainanottovaltuus

Hyvinvointialueen lainanottovaltuutta koskevaan hyvinvointialuelain 15 § voidaan tehdä lisäys siitä, että lainanottovaltuuden tulee kattaa investointien lisäksi myös investointeja vastaavat sopimukset.

Tämänhetkiseen lainsäädäntöön perustuva investointien ohjausmalli on kuitenkin tarpeettoman jäykkä ja yksityiskohtainen. Investointeja koskeva ohjaus olisi mahdollista toteuttaa tarkoituksenmukaisemmalla menettelyllä esimerkiksi merkittäviä rakennusinvestointeja koskevalla erillisellä, aiemman sosiaali- ja terveydenhuollon investointeja koskeneen rajoituslain kaltaisella lupamenettelyllä.

4. Asiakasmaksut

Esitys asiakasmaksujen päättämisestä hallintosäännön määräyksellä (esimerkiksi aluehallitus) on kannatettava muutos. Päätöksenteon valmisteleminen aluevaltuustoon kestää kauan, mikäli asiakasmaksuihin tulee muutostarvetta esimerkiksi kesken varainhoitovuoden.

5. Toimintakertomus

Toimintakertomuksessa esitettäviä asioita koskeva muutosesitys on perusteltu ja kannatettava. Jo tällä hetkellä kirjanpitolautakunnan hyvinvointialue- ja kuntajaoston yleisohje hyvinvointialueen tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta sisältää vastaavan ohjeen siitä, että hyvinvointialueen toimintakertomuksessa tulee esittää arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista.